

Quatre contes clàssics

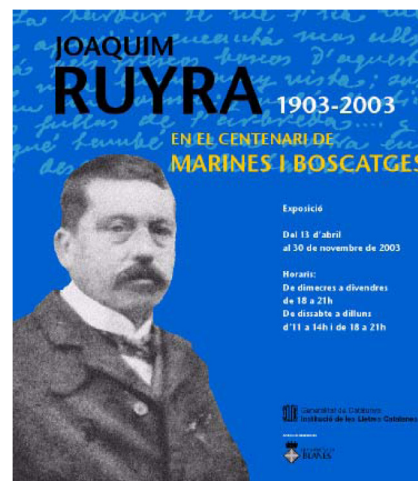
Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Avui parlarem de quatre contes que val la pena llegir. El que tenen en comú és que van ser escrits durant la primera meitat del segle vint, que opten per la tercera persona i que ocupen entre cinc i deu pàgines. També coincideixen en el fet que no segueixen cap fórmula i que un jove d'avui hi trobaria unes quantes paraules que no coneix.

El primer, publicat per Joaquim Ruyra a principis del segle XX dins el recull *Marines i boscatges*, es titula «La Fineta» i narra unes hores en la vida d'una noia de setze anys. L'autor posa èmfasi en els aspectes inquietants: la casa és lluny del poblat i la família serà fora pescant tot el matí, però la Fineta surt igualment a voltar per la muntanya. L'única persona que hi troba és l'Home del Bosc, un ésser esquerp i solitari, de qui «tothom es malfia». Ella retorna esporuguida a casa, però quan surt el sol decideix banyar-se en una cala solitària. Mentre s'està emmirallant a l'aigua, mig despullada, sent una «xarpada al muscle». És l'Home del Bosc, imbuït d'animalitat: «manasses», «carassa», «estrabisme de bogeria». S'emporta sense miraments la Fineta, però a l'últim moment arriba la barca amb la família, disposada al combat. Sembla que l'home s'hi encara, però a l'últim fuig per no tornar. A l'últim paràgraf, el narrador informa que la noia ha quedat malaltissa, que pensa en l'Home del Bosc amb compassió i enyorança: «És una llàstima que aquell home feréstec s'hagués tornat boig, pobret.» El conte és senzill, lineal, va per feina, com correspon a una història de suspens (hitchcockiana) que ens vol mantenir amb l'ai al cor. El punt de vista és de la Fineta excepte quan es desmaia: llavors passa a ser el de l'Home del Bosc. El narrador es mostra objectiu, sense intervenir en el pla moral, fet que augmenta l'ansia del lector.

Van ser escrits durant la primera meitat del segle vint, opten per la tercera persona i ocupen entre cinc i deu pàgines

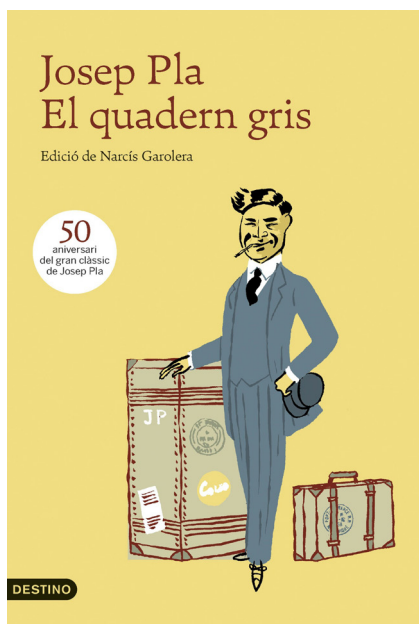
El segon conte, obra de Josep Pla, es titula «Història de Carrau». Va ser publicat als anys vint a *Coses vistes* i després va passar a formar part d'*El quadern gris*. Igual com el de Ruyra, l'acció dura unes hores i el punt de vista és el del personatge principal, que també apareix en el títol. Aquí, però, el narrador fica més cullerada en la descripció del paisatge, que no està només al servei de la trama sinó que li roba protagonisme. En essència, Carrau va al mercat de Figueres, guanya diners a les cartes, se'ls gasta en una burra i una tartana. Quan se'n torna a casa s'atura a Verges, on juga de nou i perd tot el que havia guanyat. Al final del conte, doncs, ha patit un daltabaix important, però arriba al poble igual com ha sortit, a peu, de manera que ningú s'adona del seu trasbals. Si en el conte de Ruyra la Fineta apareix a la primera línia, aquí Carrau es fa esperar uns quants paràgrafs, ja que la història comença i acaba amb la descripció de la llum i el «vent morat» propis de la Quaresma. Pla incorpora imatges poètiques: «Aquests dies de Quaresma tenen una claredat de diamant. La joventut de l'any s'acosta sense turbulències ni tufacions.» El lirisme s'encomana al gitano que ven la burra a Carrau: «És fina com un capellà i es menja les estrelles.» Fa l'efecte que la trama és l'excusa per desplegar el lirisme de l'autor.

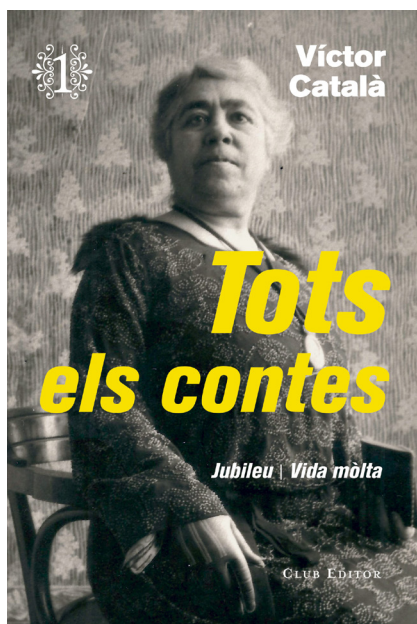
>> Cartell de l'exposició que Blanes va dedicar a Joaquim Ruyra amb motiu del centenari de la publicació de *Marines i boscatges*.

(Font: AJUNTAMENT DE BLANES)

En l'últim recull que va publicar en vida, Víctor Català hi va incloure el conte «*Honni soit qui mal y pense*». El títol, una frase feta en francès, és menys neutre que els altres que hem vist i suggereix una interpretació moral. Aquí l'acció dura uns quants anys, i està dividida en quatre parts. Inicialment, apareix el Xec-xec, un home exaltat i xerraire, que després de la Guerra Civil abandona la dona i el fill per fugir a França. A la segona part, anys després, un captaire informa la dona que Xec-xec se n'ha sortit. Passen uns anys i a la tercera part Xec-xec torna a casa, però amb dos fills petits. «Un home sol», addueix, «¿què hi fa, al món?». Després de perdonar-lo, la dona l'informa que també n'ha tingut un, de fill. «Una dona sola... ¿què hi fa, al món?» A la quarta part, el narrador s'adreça al lector i li fa saber que marit i muller «viuen en santa pau i harmonia, enronrats dels quatre fills, els quals mengen com un mal gra i ja van a estudi». En aquest conte, la velocitat amb què s'expliquen els fets pren un aire humorístic, augmentat pels diàlegs, brevíssims i fatalistes: «Uns neixen per llonzetes de porc, altres

>> Portada de l'edició crítica d'El quadern gris, a càrrec de Narcís Garolera. (Font: EDITORIAL DESTINO)

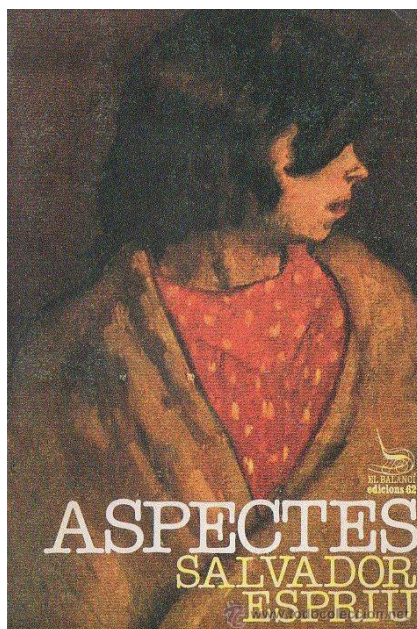
>> Portada del primer volum de Tots els contes de Víctor Català. (Font: CLUB EDITOR)

Els quatre contes són convincents perquè cada autor tria els recursos més encertats tenint en compte l'efecte que vol obtenir

per bunyols de vent...» Més que patir, aquí gaudim d'una aproximació biogràfica condescendent.

L'últim conte que volem comentar és «Neguit», de Salvador Espriu, publicat per primera vegada als anys trenta dins el recull *Aspectes*. Com en el de Víctor Català, transcorren un nombre indeterminat d'anys, i està dividit en parts, en aquest cas set. Al contrari que en els altres textos comentats, aquí no sabem on té lloc l'acció, governada pel neguit del títol: un pastor que «volia fugir d'ell mateix i de tot el que el voltava» abandona la muntanya i es dirigeix al mar. Allà, es casa amb la filla del rei i governa feliçment el país fins que es neguiteja de nou. Torna llavors a la muntanya, on reprèn la feina de pastor, fins que se'n cansa i reinicia el circuit. Dels quatre contes, aquest és l'únic que s'obre amb una citació, de Joan Maragall, i incorpora referències a rondalles i a personatges mítics com Nausica, que parla amb versos manlevats a Carles Riba. També és l'únic que al final queda englobat en una narració marc, obra d'un segon narrador. Amb el conte de Víctor Català té en comú les frases sintètiques i tallants, anti-dramàtiques.

Hem ordenat els contes de major a menor innocència compositiva. Com que Ruyra ens vol fer patir, el conte està escrit com si no hi hagués narra-

>> El recull *Aspectes* de Salvador Espriu inclou el conte «Neguit». (Font: EDICIONS 62)

dor; fa l'efecte que l'acció es desplega davant els nostres ulls. Pla incorpora trets d'estil, mentre que Víctor Català ens sorprèn a còpia d'acceleració. Espriu, finalment, barreja i versiona el mite del pastor i la sirena amb el d'Ulisses i Nausica, de manera que en cap moment ens «creiem» el que passa, que segurament és el que l'autor pretén. Cap dels contes no és gaire realista, però el primer resulta més

creïble perquè segueix les regles de la versemblança, mentre que a Espriu el que li agrada és transgredir-les. Quin conte és millor? No sabria dir-ho. Algunes escoles d'escriptura considerarien que al de Pla li sobren frases i que el d'Espriu «no enganxa», però resulta absurd jutjar-los a partir de criteris que ni ells ni gran part dels lectors no comparteixen. Al meu parer, els quatre contes són convincents perquè cada autor tria els recursos més encertats tenint en compte l'efecte que vol obtenir.

A diferència dels altres, el conte d'Espriu (que és sens dubte el més artífic) respon als tòpics que els manuals atribueixen a l'autor. En canvi el de Ruyra no és bonhomí, el de Pla no és periodístic, el de Víctor Català no és dramàtic. El conte d'Espriu és intertextual, però no sabria dir si això és bo o dolent: com a conte, al meu parer, és modèlic. Dit d'una altra manera, els homenatges que hi fa l'autor estan ben resolts.

La intertextualitat, però, també pot ser implícita. Sempre he pensat que la prostituta que es deleix per la bestialitat de Josafat a la novel·la homònima de Prudenci Bertrana es diu Fineta com a homenatge al personatge que protagonitza el conte de Ruyra. En la novel·la de Bertrana, el personatge de Ruyra es torna moralment més rodó i literàriament més complex.